

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 310 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIIP-1708

2020 m.

d. Nr.

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2020 m. spalio 20 d. sprendimo Nr. SV-S-1686 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 1 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

Nepritarti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIIIP-1708 (toliau – BK projektas) dėl šių priežasčių:

1. Baudžiamoji atsakomybė yra griežčiausia atsakomybės forma, kuri nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui sukelia sunkiausias ir ilgai trunkančias teises pasekmes. Įstatymų leidėjas, kiekvieną kartą sprendamas dėl galimybės kriminalizuoti visuomenėje nepageidaujamą elgesį ar numatyti griežtesnes sankcijas baudžiamajame įstatyme, privalo įvertinti, ar atitinkama veika tikrai yra tiek pavojinga, kad už tai būtų numatyta griežčiausia atsakomybės forma – baudžiamoji atsakomybė, o efektyviausia priemone būtų laikoma laisvės atėmimo bausmė. Ši pareiga įstatymų leidėjui tiesiogiai kyla iš konstitucinių teisinės valstybės bei proporcingumo principų, iš kurių yra išvestas ir specialusis baudžiamosios teisės, kaip kraštutinės priemonės, principas (*ultima ratio*). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad, vadovaujantis konstituciniais teisingumo ir teisinės valstybės principais, baudžiamajame įstatyme nustatytos bausmės turi būti teisingos, o bausmės ir jų dydžiai diferencijuojami atsižvelgiant į nusikalstamų veikų pavojingumą. Teisingumo ir teisinės valstybės konstituciniai principai taip pat suponuoja, kad už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus ir pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra (proporcingumas) (Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d., 2004 m. sausio 26 d., 2005 m. lapkričio 3 d., 2008 m. sausio 21 d., 2009 m. balandžio 10 d. nutarimai). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nutartyse taip pat laikosi nuoseklios pozicijos, kad už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui ir suderinamos tarpusavyje (pavyzdžiui, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-135-697/2018 ir Nr. 2K-261-489/2018). Atsižvelgiant į tai, BK projektu teikiamas siūlymas tris kartus griežtinti laisvės atėmimo bausmę už žiaurų elgesį su gyvūnais, papildomai iš esmės nenumatant jokių alternatyvių laisvės atėmimui bausmių, vertintinas kaip neatitinkantis proporcingumo (adekvatumo) ir racionalumo principų, kaip sudėtinių *ultima ratio* principo dalių.

2. Nustatant baudžiamumą už nusikalstamas veikas turi būti ne tik laikomasi proporcingumo (adekvatumo) ir racionalumo principų, reikalaujančių, kad baudžiamųjų priemonių intervencija į žmogaus teisių sritį būtų minimali, bet ir siekiama, kad

baudžiamajame įstatyme įtvirtintos sankcijos sistemiškai derėtų tarpusavyje. BK projektu siūloma tris kartus padidinti laisvės atėmimo bausmę už žiaurų elgesį su gyvūnu, jo kankinimą, jeigu dėl tokių veiksmų gyvūnas nugaišo. Tai reiškia, kad siūloma trejų metų laisvės atėmimo bausmė prilygtų bausmei, šiuo metu numatyta už tokius nusikaltimus kaip sunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo (BK 137 straipsnio 1 dalis), nesunkus sveikatos sutrikdymas (BK 138 straipsnio 1 dalis), privertimas daryti neteisėtą abortą (BK 143 straipsnis) ir panašiai. Be to, tokia sankcija būtų griežtesnė ir už sankcijas, numatytas už tokius nusikaltimus kaip žmogaus kankinimas arba nežymus sveikatos sutrikdymas mažamečiui (BK 140 straipsnio 3 dalis), palikimas be pagalbos, kai gresia pavojus žmogaus gyvybei (BK 144 straipsnis), vaiko palikimas (BK 158 straipsnis), draudžiami biomedicininiai tyrimai su žmogumi ar žmogaus embrionu (BK 308¹ straipsnis) ir panašiai. Atsižvelgiant į teisinių gėrių svarbą, taip pat įvertinus nusikalstamų veikų pavojingumo kriterijų, kuriais remiantis išdėstyta visa BK specialioji dalis, siūlymas sankciją už žiaurų elgesį su gyvūnais suvienodinti arba kai kuriais atvejais padaryti ją net griežtesnę už sankcijas, gresiančias už nusikalstamas veikas, kuriomis kėsiniama į žmogaus gyvybę, mažamečio asmens sveikatą ir panašiai, vertintinas kaip neproporcinga ir neadekvati padarytų veiksmų pavojingumui priemonė, sistemiškai nederanti su kitomis BK specialiojoje dalyje numatytomis sankcijomis, gresiančiomis už pavojingesnes nusikalstamas veikas. Neabejotina, kad žiauriai elgiantis su gyvūnais yra pažeidžiami svarbūs teisiniai gėriai, nesilaikoma visuomenėje priimtų elgesio normų, tačiau BK 310 straipsnyje numatyta nusikalstama veika objektyviai negali būti vertinama kaip tokia pavojinga, už kurią numatytą sankciją reikėtų griežtinti net tris kartus. Be to, BK projekte siūloma sankcija nuo vienerių iki trejų metų ilginti laisvės atėmimo bausmės trukmę sistemiškai nėra suderinama su kitomis baudžiamajame įstatyme įtvirtintomis sankcijomis už nesunkius nusikaltimus ir jų konstravimo principais. BK nėra numatyta tokių nesunkių nusikaltimų sankcijų, kuriomis būtų nustatyta konkreti minimalios laisvės atėmimo bausmės riba. Be to, konstruojant nesunkių nusikaltimų sankcijas paprastai įtvirtinamos ir alternatyvios laisvės atėmimui bausmės.

3. BK projektu teikiamas siūlymas ilginti laisvės atėmimo bausmės trukmę (nuo vienerių iki trejų metų) aiškinamajame rašte argumentuojamas ir tuo, kad Lietuvoje pastebima tendencija, jog viešojoje erdvėje daugėja pranešimų apie žiaurų elgesį su gyvūnais. Tačiau net ir pagal šiuo metu galiojančią BK 310 straipsnio 1 dalies redakciją už žiaurų elgesį su gyvūnais galima paskirti vienerių metų laisvės atėmimo bausmę, kuri praktikoje nėra skiriama, tai yra nėra užtikrinamas galiojančios laisvės atėmimo bausmės iki vienerių metų neišvengiamumas. Taigi, įvertinus galiojantį teisinį reguliavimą ir BK projektu siekiamus tikslus, BK projektu teikiamas siūlymas sugriežtinti sankciją už žiaurų elgesį su gyvūnu, jo kankinimą, jeigu dėl šių veiksmų gyvūnas nugaišo, tris kartus baudžiamosios atsakomybės efektyvumo prasme nesukurtų jokios pridėtinės vertės, nes, remiantis BK 55 straipsnio nuostatomis, asmeniui, pirmą kartą teisiamam, pavyzdžiui, už nesunkų ar apysunkį nusikaltimą, teismas ir toliau paprastai skirtų su terminuotu laisvės atėmimu nesusijusias bausmes. Atsižvelgiant į tai, šiuo metu BK 310 straipsnio 1 dalyje nustatyta sankcija vertintina kaip adekvati, o joje įtvirtinta griežčiausia laisvės atėmimo iki vienerių metų bausmė – kaip galinti veiksmingai atgrasyti nuo nusikalstamų veikų, susijusių su žiauriu elgesiu su gyvūnais, darymo. Todėl būtina užtikrinti galiojančios BK 310 straipsnio 1 dalies sankcijos, įskaitant ir griežčiausią joje nurodytą laisvės atėmimo bausmę, efektyvų taikymą bei jos neišvengiamumą, kaip vieną iš esminių baudžiamosios teisės principų, užuot

griežtinus baudžiamąją atsakomybę už žiaurų elgesį su gyvūnais nepagrįstai ilginant laisvės atėmimo bausmės trukmę. Be to, BK projekto aiškinamajame rašte nurodoma, kad šiuo metu už žiaurų elgesį su gyvūnu, be kita ko, gresia ir piniginės baudos nuo 50 iki 2 300 eurų. Toks teiginys neatitinka tikrovės, nes pagal 2017 m. rugsėjo 28 d. įstatymu Nr. XIII-653 priimtas baudžiamojo įstatymo pataisas, vadovaujantis BK 47 straipsnio 3 dalies 2 punktu, už nesunkų nusikaltimą gali būti paskirta nuo 50 iki 2 000 MGL, tai yra nuo 2 500 eurų iki net 100 000 eurų, dydžio bauda. Atsižvelgiant į tai ir įvertinus baudžiamojo įstatymo nuostatas, reglamentuojančias bausmės skyrimą skaičiuojant nuo jos vidurkio (medianos), manytina, kad šiuo metu galiojantis baudžiamasis įstatymas sudaro visas galimybes paskirti adekvačią ir padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą atitinkančią bausmę – baudą.

4. Šiuo metu baudžiamoji atsakomybė už žiaurų elgesį su gyvūnu, jo kankinimą pagal BK 310 straipsnį atsiranda tais atvejais, jeigu dėl to gyvūnas žuvo arba buvo suluošintas. Nesant tokių pasekmių, žiaurus elgesys su gyvūnu, jo kankinimas arba žiaurus elgesys su gyvūnu ir jo kankinimas, kai dėl to gyvūnui gresia žūtis ar suluošinimas, užtraukia administracinę atsakomybę (Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 346 straipsnio 16–19 dalys). Šiuo atveju būtent dėl žiauraus elgesio su gyvūnu atsirandančios pasekmės (gyvūno žūtis ar jo suluošinimas) yra administracinę atsakomybę nuo baudžiamosios attribojantis kriterijus. BK projektu siūloma pakeisti BK 310 straipsnio 1 dalį, įtvirtinant baudžiamąją atsakomybę ir tais atvejais, kai žiaurus elgesys su gyvūnais nesukelia gyvūno žūties ar jo suluošinimo, bet sutrikdo jo sveikatą. Tačiau gyvūno sveikatos sutrikdymas gali būti labai įvairaus masto: viena vertus, jis negali būti prilyginamas gyvūno suluošinimui, kita vertus, jis gali būti ir nežymus, iš esmės patenkantis į bendrąją žiauraus elgesio su gyvūnu sąvoką. Atsižvelgiant į tai, kad BK projekto iniciatoriai nesiūlo ANK pataisų, nėra aišku, kaip bus atibojama administracinė ir baudžiamoji atsakomybė už žiaurų elgesį su gyvūnais, jeigu dėl to gyvūnas nežuvo ar nebuvo suluošintas, tačiau buvo sutrikdyta jo sveikata. Siūlomais BK pakeitimais išbalansuojamas atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnu taikymas pagal ANK 346 straipsnio ir BK 310 straipsnio normas.

5. BK projektu siūloma BK 310 straipsnį papildyti nauja dalimi, kurioje būtų numatyta, kad tam, kuris žiauriai elgėsi su gyvūnu, jį kankino, būtų draudžiama nuo trejų iki penkerių metų įsigyti ir laikyti bet kokį gyvūną. Atsižvelgiant į tai, kad BK projektu baudžiamojo įstatymo bendrosios dalies nuostatos nėra keičiamos, nėra aišku, ar siūlomas naujasis draudimas turėtų būti priskirtas bausmių ar baudžiamojo poveikio priemonių kategorijai. Pirma, baigtinis bausmių rūšių sąrašas yra įtvirtintas BK 42 straipsnyje, todėl BK specialiosios dalies straipsnių sankcijose galima nustatyti tik tas bausmių rūšis, kurios yra nurodytos BK bendrojoje dalyje. Be to, siūlymas tokį draudimą laikyti viena iš bausmės rūšių neatitiktų ir konstitucinio dvigubo baudimo negalimumo (*non bis in idem*) principo, nes, remiantis siūlomomis teisinio reguliavimo nuostatomis, asmeniui už žiaurų elgesį su gyvūnais turėtų būti uždrausta ne tik įsigyti ir laikyti bet kokį gyvūną, bet ir paskirta viena iš alternatyvių bausmių, numatytų BK 310 straipsnio 1 ar 2 dalyse. Antra, baigtinis baudžiamojo poveikio priemonių, kurių tikslas yra padėti įgyvendinti bausmės paskirtį, sąrašas įtvirtintas BK 67 straipsnyje, kuris BK projektu taip pat nėra keičiamas. Galiojantis teisinis reguliavimas nustato, kad kartu su bausme asmeniui gali būti paskirtos tik tam tikros baudžiamojo poveikio priemonės, tačiau jos, vadovaujantis baudžiamojo įstatymo bendrosios ir specialiosios dalių konstravimo ypatumais, specialiojoje dalyje apskritai nėra išvardijamos, o skiriamos vadovaujantis bendrosios dalies nuostatomis. Be to, baudžiamojo poveikio priemonės

baudžiamajame įstatyme konstruojamos taip, kad galėtų būti taikomos visoms nusikalstamoms veikoms arba bent jau tam tikroms nusikalstamų veikų grupėms. BK 67 straipsnio nuostatos apskritai nenumato tokių baudžiamojo poveikio priemonių, kurios galėtų būti skiriamos tik už pavienes nusikalstamas veikas. Atsižvelgiant į tai, kad BK projektu siūlomas draudimas iš esmės negali būti traktuojamas nei kaip bausmė, nei kaip baudžiamojo poveikio priemonė, toks BK projektu siūlomos BK 310 straipsnio 3 dalies formuluotės išdėstymas baudžiamajame įstatyme techniškai nėra įmanomas. Minėtas siūlymas taip pat vertintinas kaip neatitinkantis baudžiamojo įstatymo sistemiškumo bei iš esmės nesuderinamas su BK bendrosios ir specialiosios dalių normų konstravimo praktika.

6. BK projektu siūlomas draudimas nuo trejų iki penkerių metų įsigyti ir laikyti bet koki gyvūną tiems, kurie žiauriai elgėsi su gyvūnu, jį kankino, vertintinas kaip neįgyvendinamas praktiškai. Pirma, šiuo metu norint įsigyti gyvūną paprastai nereikalingas joks specialus leidimas, ypač tais atvejais, kai gyvūnas, pavyzdžiui, yra dovanojamas. Atsižvelgiant į tai, teisinio reguliavimo priemonėmis negalima uždrausti to, kam nėra reikalingi jokie leidimai. Antra, BK projekto aiškinamajame rašte nėra nurodyta, koks subjektas turėtų kontroliuoti tokio paskirto draudimo laikymąsi ir koks turėtų būti šio draudimo praktinio įgyvendinimo mechanizmas, taip pat – kokios būtų šio draudimo nesilaikymo teisinės pasekmės ir panašiai. Be to, specialūs draudimai, kuriuos siūloma įtvirtinti labai specifinėje srityje esant išskirtiniams atvejams, įvertinus jų turinį ir paskirtį, turėtų būti reglamentuojami specialiaisiais, atitinkamą sritį reguliuojančiais įstatymais, o ne Lietuvos baudžiamuoju įstatymu.

Ministras Pirmininkas

Teisingumo ministras